

POZNATKY Z PLNĚNÍ POVINNOSTÍ ZADAVATELŮ STAVEB

Když 1. 1. 2007 začal platit zákon č. 309/2006 Sb., který ve své třetí části stanovil další povinnosti zadavatelům (investorům, objednatelům) staveb, jednalo se o výraznou novinku v našem právním řádu. Do problematiky řešení otázek bezpečnosti práce při provádění staveb totiž okrajově zahrnuje povinnosti těmto zadavatelům. Poznatky z tříletého fungování zákona jsou obsahem tohoto článku.

Povinnosti zadavatelů staveb určuje ustanovení paragrafů 14 a 15 zákona 309/2006 Sb. Pokud si tyto úkoly dáme do časové návaznosti, tak první povinností zadavatelů je učinit rozhodnutí o tom, jak bude stavba zařazena z hlediska svých parametrů. Zákon v budoucím čase uvádí: „Budou-li na staveništi působit zaměstnanci více než jednoho zhotovitele...“. Tímto je zadavatelům naznačeno, že v okamžiku, kdy se rozhodnou realizovat nějakou stavbu, měli by udělat rozvahu. Obsahem rozvahy jsou tři základní otázky.

První, zda je reálné, aby zamýšlenou akci realizoval pouze jeden zhotovitel (nepředpokládá se tedy účast subdodavatelů). Pokud k takovému názoru dospěje, mělo by se to následně objevit i v zadávací dokumentaci pro výběr zhotovitele.

Druhou otázkou je, zda musí být stavební povolení nebo ohlášení stavby dle požadavků stavebního zákona. Zde není problémů.

A třetí, většinou nejdůležitější a nejtěžší otázkou v rozhodovacím procesu, je předpokládaná doba realizace v přepočtu na fyzické osoby: „celková předpokládaná doba trvání prací a činností je delší než 30 pracovních dnů, ve kterých budou vykonávány práce a činnosti a bude na nich pracovat současně více než 20 fyzických osob po dobu delší než 1 pracovní den, nebo **celkový plánovaný objem prací a činností během realizace díla přesáhne 500 pracovních dnů v přepočtu na jednu fyzickou osobu**“. Jak má toto naplnit zadavatel, který není odborníkem ve stavebnictví? Měl by požádat o konzultaci projektanta případně nějakého zástupce stavební organizace apod. Doporučuje se, aby ze strany zadavatelů o rozhodovacím procesu byl pořízen písemný doklad. Ten bude důležitý v případech, kdy kontrolní orgán na stavbě v době realizace zjistí, že např. ze zápisů ve stavebním deníku, již došlo k překročení hranice 500 „osobodní“ a zadavatel si přesto neplní zákonné povinnosti. K tomu může dojít nepředvídanými vícepracemi, rozšířením zadání změnou stavby před dokončením apod. V jednom městě jsem se setkal s takovýmto rozhodovacím dokladem:

Oprava chodníku s výměnou veřejného osvětlení v ulici...

DOBA TRVÁNÍ	POČET PRACOVNÍKŮ	PROVÁDĚNÉ PRÁCE	CELKEM
25 dní	5 zedníků a přidavačů	Osazení obrubníků, zámkové dlažby, stožárů VO	125
3 dny	Strojníci JCB, nákl. auto, UNC	Provedení zemních prací, odvoz a dovoz materiálů	9
5	4 elektrikáři	Montáž veřejného osvětlení	20
30 dní	2 vedoucí	Řízení prací	60
			Σ 214

Pokud dojde ke splnění současně všech 3 otázek, měl by zadavatel přistoupit k naplnění své povinnosti a to „určit potřebný počet koordinátorů bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi (dále jen "koordinátor") s přihlédnutím k rozsahu a složitosti díla a jeho náročnosti na koordinaci ve fázi přípravy a ve fázi jeho realizace“.

Určení koordinátora ve fázi přípravy

V současné době se to jeví jako jeden z největších problémů. Ve více než 50% zaslaných oznámení o zahájení stavby tito koordinátoři nejsou určeni. Je to dáno zejména neinformovaností zadavatelů a též projektantů, kteří by měli při uzavírání smlouvy na zhotovení projektu sami zadavatele na jeho povinnost upozornit. Koordinátor ve fázi přípravy se určuje většinou uzavřením smlouvy mezi osobou splňující podmínky § 10 zákona a **zadavatelem stavby**. Zde je třeba důrazně upozornit na to, že zadavatel často tento úkon přenechá projektantovi (bez kvalitně zpracovaného zmocnění), čímž však nedojde k naplnění zákonného požadavku a osoba určená projektantem není koordinátorem! Přenášení povinností ze zadavatele na projektanta (a dále i na zhotovitele) je velmi problematické s ohledem na to, že zadavatel musí řešit další povinnosti, které nemůže právně pověřená osoba zajistit. Určení koordinátora by nemělo být řešeno mandátní smlouvou, protože se zadavatel nevzdává žádných svých práv ve prospěch koordinátora. Koordinátor pro zadavatele vykonává úkoly stanovené zákonem 309/2006 Sb. v § 18 odst. 1 a v NV 591/2006 Sb. § 7. Tato ustanovení (doplněná o bod, že koordinátor **zpracuje** plán BOZP) jsou dostatečným vymezením předmětu smlouvy.

Zajištění zpracování plánu BOZP na staveništi

Podle požadavku zákona musí zadavatel stavby **před zahájením prací** zajistit zpracování plánu BOZP na staveništi. Co se rozumí požadavkem na to, aby plán byl před zahájením prací? Proč to není lépe specifikováno? Je to dáno určením, kdy se musí plán zpracovávat. Je to ve dvou resp. třech specifických případech.

V prvním případě se jedná o práce a činnosti uvedené v příloze č.5 k NV 591/2006 Sb. tzn. např. práce ve výšce nad 10m, práce spojené s nebezpečím zasypaní u výkopů hlubších 5m, práce nad vodou, práce a činnosti prováděné v ochranných pásmech inženýrských sítí a práce spojené se zabudováním těžkých betonových, železných atd. dílů do stavby. V tomto případě má zadavatel dvě možnosti, jak plán BOZP zajistí. Buď je zkušený nebo má odborné zaměstnance a zpracuje si plán sám (např. bude požadovat vymalovat vlastní rozvodnu VN-plán bude řešit zajištění malíře před úrazem proudem, obsahově se bude jednat o tzv. B příkaz). Pokud se bude jednat o práce a činnosti, kde není odborníkem, objedná si zpracování plánu (a předložení kopie) ve smlouvě o dílo s vybraným zhotovitelem. Například při objednání opravy střešní krytiny ve výšce nad 10m. Může být otázkou, proč by zadavatel měl mít kopii plánu a co s ní bude dělat. U uvedeného případu by například zadavatele mělo zajímat, jak bude řešena doprava pracovníků a materiálů na střechu a jak bude zajištěn prostor pod prací ve výšce, což může mít zásadní dopad do jeho činnosti (zhotovitel může např. plánovat zajištění vyloučením provozu).

Ve druhém a třetím případě se zpracovává plán BOZP z důvodu toho, že práce na staveništi při realizaci díla překročí výše uvedený rozsah (500 „osobodní“, více jak 30 prac. dní a současně dva a více dnů zde bude pracovat více než 20 osob). Dva případy jsou podle toho, zda nastane zadavateli povinnost určit či neurčit koordinátora.

Pokud se koordinátor neurčuje (např. z důvodu, že práce jsou prováděny svépomocí nebo jedním zhotovitelem), tak nejčastěji bude asi zpracovatelem plánu BOZP projektant, kterému to mimo jiné ukládá prováděcí předpis stavebního zákona-vyhl. 499/2006 Sb. Pro zadavatele stavby je nepříjemné, že zodpovídá za obsah plánu a současně musí zajistit, aby plán byl v průběhu realizace upravován podle podmínek stavby. Pokud se bude jednat o zadavatele bez zkušeností s bezpečností práce na staveništi, musí si tyto povinnosti ošetřit ve smlouvách s projektantem a zhotovitelem.

Pokud se koordinátor ve fázi přípravy určuje, tak s ohledem na ustanovení NV 591/2006 Sb. § 7 písm.c, tento koordinátor zodpovídá za obsah plánu BOZP. Zpracovatelem opět může být projektant, ale lepší je, aby zpracování plánu BOZP si pro projektanta objednal zadavatel stavby u jím jmenovaného koordinátora ve fázi přípravy. Naplnění požadavku **před zahájením prací** zajistit zpracování plánu BOZP na staveništi je v tomto druhém a třetím případě dáno **dokončením** projektové dokumentace pro stavební povolení.

Určení koordinátora ve fázi realizace stavby

Praktické poznatky ukazují, že zde je situace lepší než v případě určování koordinátorů ve fázi přípravy. Je to dáno zejména tím, že na uvedenou povinnost upozorní zadavatele staveb jím vybraní zhotovitelé, kteří zajišťují v organizaci školení z bezpečnostních předpisů a s problematikou zákona jsou, na rozdíl od projektantů nebo pracovníků stavebních úřadů, dobře obeznámeni. Při určování koordinátorů ve fázi realizace stavby zadavatelé často přistupují k tomu, aby tohoto koordinátora určil zhotovitel (tím však zadavatel nesplní zákonnou povinnost, protože pouze on může určit koordinátora-zhotovitelem určený pracovník není koordinátor, i když má požadované odborné předpoklady!!!). Často dávají tuto podmínku do výběrového řízení na zhotovitele stavby. Ve své podstatě dělají z kozla zahradníka. Neuvědomují si, že koordinátor ve fázi realizace je na stavbě v podobné pozici jako technický dozor investora. Ten zadavateli „hlídá“, aby vynaložení prostředků zadavatele na stavbu bylo z hlediska provedení stavby v souladu s projektovou dokumentací a předpisy pro provádění staveb a koordinátor ve fázi realizace stavby zase „hlídá“, aby zhotovitelé dodržovali předpisy pro bezpečnost práce a plán BOZP na staveništi a prostředky na zajištění bezpečnosti práce, které jsou součástí ceny díla, nebyly snadným ziskem zhotovitelů. V poslední době možná i díky osvětě se začínají zadavatelé staveb přiklánět k variantě, že požadují, aby koordinátora BOZP na staveništi ve fázi realizace stavby zajišťoval technický dozor investora. Při této variantě musím konstatovat, že u této skupiny koordinátorů jsou nízké znalosti a zkušenosti v oblasti bezpečnosti práce. Seznam osob, které složili zkoušku z odborné způsobilosti, je na internetové adrese:

<http://cz.osha.europa.eu/training/akreditace.php>

Do obchodní smlouvy s koordinátorem ve fázi realizace kromě povinností uvedených v zákoně 309/2006 Sb. § 18 odst.2 a NV 591/2006 Sb. § 8 by měl zadavatel ještě požadovat, aby tento jím vybraný koordinátor upravoval podle podmínek stavby plán BOZP na staveništi.

Předání koordinátorovi veškerých podkladů a informací pro jeho činnost, včetně informace o fyzických osobách, které se mohou s jeho vědomím zdržovat na staveništi.

Z hlediska koordinátora ve fázi přípravy by měl koordinátor od zadavatele dostat informaci obdobnou jako projektant z hlediska zadání stavby, aby znal dobře jeho záměr a představy o funkčnosti a účelu stavby. V případě koordinátora ve fázi realizace těchto informací bude více. Základní bude předání plánu BOZP na staveništi, který byl v rámci přípravy zpracován na akci. Dále by měl obdržet koordinátor informace z obchodní smlouvy se zhotovitelem, zejména pro případy, kdy smluvně dává koordinátorovi nějaké pravomoce (např. vydání zákazu práce, předávání návrhů na pokuty a sankce apod.) případně upravuje pravidla pro styk mezi ním a účastníky výstavby (informace o technickém dozoru, požadavky na subdodavatele zhotovitele, konání kontrolních dnů zadavatele apod.). Požadavek na poskytnutí přehledu fyzických osob, které se mohou s vědomím zadavatele zdržovat na staveništi má význam zejména v tom, aby si koordinátor ošetřil styk s těmito osobami a způsob poskytování informací o aktuálních rizicích na staveništi. Tyto informace získávají zhotovitelé na kontrolních dnech koordinátora a většinou je nastaven systém, že právě zhotovitelé přenášejí tyto informace těmto fyzickým osobám vstupujícím na stavenišť, neboť koordinátor nebývá denně na staveništi přítomen.

Poskytovat koordinátorovi potřebnou součinnost

Jedná se o povinnost, která je zákonem o inspekci práce uvedena mezi správními delikty s postihem až 300 000 Kč. Prakticky se bude jednat hlavně o to, aby zadavatel stavby si smluvně s vybraným zhotovitelem vytvořil podmínky k ovlivnění bezpečnosti práce na staveništi. Bude se jednat o případ, kdy koordinátor ve fázi realizace zjistí u některého subjektu porušování zásad bezpečnosti práce (příčemž s tímto subjektem nemá zadavatel smlouvu), vytkne mu je a stanoví opatření k nápravě včetně termínu a při opakované kontrole zjistí, že subjekt koordinátora nerespektoval. Zákon tomuto koordinátorovi nařizuje, aby o této skutečnosti informoval zadavatele stavby. Z této konstrukce je zřejmé, jak je nevhodné, pokud povinnost určit koordinátora pro realizaci se snaží zadavatel přenést na zhotovitele! Prakticky lze tento požadavek naplnit ve smlouvě se zhotovitelem, kdy zhotoviteli je ve smlouvě uvedeno, že za nedodržování bezpečnosti práce může dojít ke krácení proplácení faktur, uložení smluvních pokut, zastavení prací apod.

Zavázání všech zhotovitelů stavby k součinnosti s koordinátorem po celou dobu přípravy a realizace stavby

Velmi důležitá a obtížně splnitelná povinnost. Prakticky jde o to, že zadavatel musí najít způsob, kterým se všichni projektanti a dodavatelé v dostatečném předstihu před zahájením

prací (více než 8 dní-viz.§16 zákona 309/2006 Sb.) dozví o kontaktu na koordinátory a je jim případně připomenuta zákonná povinnost s koordinátory spolupracovat. Prakticky jedinou reálnou cestou jak naplnit tento požadavek je jeho zapracování do smlouvy se zhotovitelem (y) a projektantem (y). Je třeba upozornit, že tato povinnost v případě projektantů a koordinátorů ve fázi přípravy nebývá řešena, což má přímý dopad na úroveň zpracování plánů BOZP na staveništi.

Podepsat oznámení o zahájení prací

Zdánlivě jednoduchá povinnost, která je však často nedodržována. Místo zadavatele stavby nebo jeho zástupce (jako např. odpovědný zaměstnanec zadavatele-místo starosty to podepíše vedoucí odboru investic) bývají oznámení podepisovány koordinátory. Mnohdy se stalo, že zadavatel neměl při kontrole k předložení ani kopii tohoto koordinátorem podepsaného oznámení, neměl ponětí o tom, co je jeho obsahem atd.

Doručit oznámení o zahájení prací

Jedná se o povinnost, která je zákonem o inspekci práce uvedena mezi správními delikty s postihem až 400 000 Kč. Oznámení by mělo být vyplněno ve všech bodech dle přílohy č. 4 NV 591/2006 Sb. Často bývá opomíjeno uvedení IČ zadavatele, zhotovitele nebo koordinátorů. Chybí i uvedení druhu stavby-zda se jedná o novostavbu, rekonstrukci, přístavbu, odstranění stavby, modernizaci atd., adresa staveniště a též činnosti dle přílohy č. 5 NV 591/2006 Sb. Oznámení musí být na příslušný (podle místa stavby) OIP doručeno nejpozději 8 dní před předáním staveniště zhotoviteli. Doručuje se buď osobně nebo poštou. Je možné doručit i prostřednictvím e-mailu s elektronickým podpisem a v poslední době jako nejsnazší je zaslání pomocí datových schránek.

Zajistit, aby byl stejnopis oznámení o zahájení prací vyvěšen na viditelném místě u vstupu na staveniště

Naplnění tohoto požadavku je obdobné jako naplnění požadavku stavebních povolení požadujících vyvěšení štítku o povolení stavby po celou dobu realizace stavby. Stejnopis může vyvěsit většinou po dohodě se zhotovitelem zadavatel sám nebo prostřednictvím svého technického dozoru a nebo tuto povinnost nejlépe smluvně realizuje prostřednictvím zhotovitele. U velkých staveb lze údaje uvést na informačních tabulích umístěných u vjezdů na staveniště. Problematické bývá, kam vyvěsit oznámení u liniových staveb. V těchto případech to nejčastěji bývá v místě zařízení staveniště nebo na začátku a konci těchto staveb.

Provést bez zbytečného odkladu aktualizaci oznámení o zahájení prací

V průběhu výstavby může dojít k podstatným změnám ve srovnání se zasláným oznámením o zahájení prací. Takovými změnami může být změna v osobě koordinátorů, stavebního dozoru, může se změnit i investor, termín dokončení apod. V těchto případech zadavatel upraví

oznámení o zahájení prací a vyvěsí ho na staveništi k původnímu zaslanému na OIP. Aktualizované oznámení se již na OIP nezasílá.

Zajistit aktualizaci plánu BOZP

Plán BOZP zpracovaný v přípravě nemusí vyhovovat vybraným zhotovitelům. Proto je nutno zajistit úpravu tohoto plánu. Většinou si to zajistí zadavatel ve smlouvě s koordinátorem ve fázi realizace. Ten k této aktualizaci dostává podklady od zhotovitelů stavby, kteří mají povinnost 8 dní před zahájením prací informovat koordinátora o zvolených postupech a z nich vyplývajících rizicích včetně opatření přijímaných na odstranění nebo minimalizaci těchto rizik. Koordinátor by měl tyto postupy posoudit z pohledu požadavků bezpečnostních předpisů a zároveň z pohledu nutnosti koordinace bezpečnosti na staveništi. Může zcela přijmout předané postupy, které se pak stanou změnou plánu BOZP, nebo je zcela zamítnout a trvat na původním řešení uvedeném v plánu BOZP a nebo, většinou na kontrolním dnu koordinátora, dohodnout s ostatními zhotoviteli kombinované řešení. Tím i zápis z tohoto kontrolního dne může být formou úpravy plánu BOZP.

Ing. Václav Kápl
OIP České Budějovice